

(۰) پېشه کی:

پېشگریمانه ئیک ژ وان تیگه هی گرنګ د زانسې پراگماتیکیدا، نهو دچیته ژیر وان واتایان و راستین بهری ئاخفتنی دهینه گریمانه کرن کو دراست، د ناف ئاخفتنیدا ب ئاشکرای ناهینه گوتن، نهف جورئ واتای روله کی مهزن د دیارکرن واتایا فهشارتی د گوتن و شیعر و گوتاران و هه می دهبرینن مروفان دگیرن، نهف فه کولینه ژی د چارچووئی نهوی واتاییه.

(۰-۰) نافونیشانی فه کولینی:

نهف فه کولینه ب نافونیشانی پېشگریمانه د دیوانا (نه شهف تیرا خهونین من دکهت نه روژ تیرا خه مین من).

(۱-۰) گرنگیا فه کولینی:

گرنگیا نهفی فه کولینی د نهوی چه نیدایه، کو ب زانین و دهرنیخستنا پېشگریمانه یان و دیارکرن جورین نهوی دی پتر لایه نین فهشارتی د شیعریدا دیارین و دی تیگه هشتنه کا باشر بو خوانده فانی ل سهر شیعرئ په یدابیت.

(۲-۰) میتودا فه کولینی:

ب شیوه کی گشتی فه کولین ل دویف رتبازا وه سفی و ب شیوه یی ئاماری هاتیه نه نجامدان و سه بارهت جورین پېشگریمانه یان ل دویف مودیل جورج یول (Gorge Yale, 1996) ی هاتینه ده ستنیشانکرن.

(۳-۰) پرسیارین فه کولینی:

1. نهوی پېشگریمانه ب بهر فیهی د شیعریدا دهینه دیتن؟

2. نهوی کیژ جورئ پېشگریمانان پتر هاتیه بکارهینان؟

(۴-۰) پهیکه ری فه کولینی:

لیکولین ل سهر سی تهوهران هاتیه دابه شکر، تهوړی ئیک تابه ته ب پېشگریمانه د زمانیدا، پیناسین پېشگریمانی، هوکارین بکارهینان پېشگریمانان د زمانیدا و تابه تمه نندیین پېشگریمانان. تهوړی دووی تابه ته ب دیارکرن جورین پېشگریمانان. تهوړی سی تابهت ب جورین پېشگریمانین پراگماتیک د دیوانا (نه شهف تیرا خهونین من دکهت نه روژ تیرا خه مین من).

(۱) پېشگریمانه د زمانیدا:

پراگماتیک قوناغه که ژ قوناغین گه شه و گوهورینا لیکولینن زمانیه، هه می رهه نندین وی ل گه ل نهفی گه شه کرنی په یدابوینه، ژ وان بابه تین زور گرنگی پ هاتیه دان، پېشگریمانه یه کو نهف بابه ته گرنگی دده ته لیکولینا لایه نین فهشارتی د گوتنندا. پېشگریمانه ئالیه ته که خودان سرؤشته کی زمانیه، دچیته ژیر وان ئاریشین واتاسازی لیکولینی لیدکته، نهو نافه روکا نهو ژ دهوړوبه رین هه مه جور وهر دگریت، نهو نهو وای دکه ته د خانا پراگماتیکیدا (وشن، ۲۰۱۶: ۳۱).

تیگه هی پېشگریمانی مشتمره کا بهر فیهی د نافه را فیه له سوف و رتبانانان و زمانانان په یداکریه، نهو د ده ستنیشانکرن سرؤشتی وی د نافه را سی هه لویستاندا دجیاوازیوون، نهوژی: هه لویستی ئیک دبینیت پېشگریمانه دیاردهیه کا واتایه، چونکی نهو دبیته به شه ک ژ واتایا رستی، به لی هه لویستی دووی و هسا ددانیت، کو پېشگریمانه دیاردهیه کا پراگماتیکیه چ په یوه ندی ب واتایا رستیقه نینه، به لکو گریدایه ب واتایا پیژهنه یقه و هه لویستی سیی و هسا دبینیت، کو پېشگریمانه ته نها به رده وامیه کا ئاماره داره و د رافه کرنا بیژه یاندا یا هاریکاره (مربطی و مربوطی، ۲۰۲۳: ۲۸۸)، نهف چه نده ژی بوویه نه گه ری په یدابوونا جورین جودا ژ پېشگریمانان.

گه هاندن یا گونجای نابیت، نه گهر هاوبه شین ئاخفتنی بوچوونه کا باگراوه ندی ل سهر نه بیت و هه بوونا نهفی باگراوه ندی بو گه هاندنی یا پیدفیه و یی هه بوونا باگراوه ندی، گه هاندن یا گونجای نابیت، ژبه رکو دی بیته نه گه ری هندی پیرانینن فهشارتی ب ده ستقه نه هین (موشلر وریبول، ۲۰۱۰: ۲۹۴).

پېشگریمانه (Presuppose) کاره که ب واتایا گریمانه یان پېشگریمانه دهیت، نهف زارافه بو ئیکهم جار ژ لای گوتلوب فریگه (Gottlob Frege) یقه ل سالا (۱۸۹۲) د بوارئ فله سفا زمانیدا هاتیه پېشکیشکر، باشی نهف زارافه چو د ناف زمانانیدا، و هوسا لیکولین ل پېشگریمانی هیدی هیدی گه شه کرن بخو ف دیتن و هندک نه نجامین نوی بده ستقه هاتن، نهوژی دیاربوو کو بکارهینانا هندک پیکه یینن زمانی یان فره نگی دبه به ره مه یه رین پېشگریمانان (Levinson 1983 : 167). هه چه نده نهف تیگه هه دبیت ب کیمی بزفیه فه بو سهرده می فیه له سوفی چه رخنن نافین بوترسی ئیسپانی (Hispanus Petrus) (حمادی، ۲۰۲۴: ۱۷). فریگه دیاردکته کو نا فی تابه تی پ ساده و لیکدای هه لگرن پېشگریمانانه، ئانکو نهو یین هه یان و راسته قینه نه، بو نمونه په یوه ندیا ئاماره و ئاماره بوکری په یوه ندیه کا راسته قینه یه، بو نمونه نافه ک وه کو کیپلر د رستا (Kepler Died In Misery) به یته گوتن، مه به ست ژئ نهو که س ل جیهانی پ هه ی (Levinson 1983 : 169).

پېشگریمانه ب رتیا ناما زمانی دهینه هه لنینجان، چونکی ناما زمانی پېشگریمانان بخو ف دگریت، نهوژی ب رتیه کی وهرگر چ زه حمه تیا د هه لنینجانا واند نابینیت، نهف پېشگریمانه ژ پیرانینن ئاخفتنکهری ژ دهوړوبه ری خو فی جفاکی و شاره زایا وی بخو ب

دهستفه هينان، بۆ نمونه، دهی ديتييه كهسه كي (هژمارا تهلهفونا ته چهنده؟) چ پينهفیت پيشگريمانا نهی رستی نهوه كو (وی كهسی تهلهفون يا ههی) (علي ۲۰۰۷، ۱۵۳ - ۱۵۴).

ب رپيا بكارهينانا بهرهه مهينه رپن پيشگريمانان د شيانا ئاخفتنكهری يان نفيسهري دايه كارتيكرنی ل سهر رافه كرنا گوهداری يان خوينهري بۆ راستيان و رویدانان بكن، وهوسا يان لايهنگريه كا نه رپني يان نه رپني بۆ تيكتستی دی ههبيت (Zare 2012: 734).

(۱-۱) پیناسین پيشگريمانی:

كهلهك پیناسه بۆ پيشگريمانی هاتينه دارژتن، نهفین ل خوارژي هندهك ژ وان پیناسانه:
 نهو پیزانينين ب ئاشكرای نههينه گوتن (ئانكو نهو پیزانينين نه بابته گوتاری نهو پيدفييه بهيته فهگوهازتن) ددانينه ژير خانا پيشگريمانی (اوركيوني، ۲۰۰۸: ۴۸).

پيشگريمانه نهو پیزانينين ههقههشن، كو ههر ئاخفتنكهری يان نفيسهري باوهرييا پ ههی، كو دروستن و پيشبيني دكهت، كو ناما زمانی دی ب وی ههته رافه كرن (Griffiths 2006 : 83). نهمه رجه پيشگريمانه راست بيت، چونكي پهيوهنديكرن پشتبهستنی ل سهر نهست و ئايدلوجيايا و يتهي هزري ههقههش دكهت، كو نهفهژی ژ كهسه كي بۆ ئيكي دی جودايه (Griffiths 2006 : 83)، نهو كهسین باش ئيكودوو دنياسن دشين ب وی تشي ههقههش د نافهرا واندا گريمانه بكن، بهلی ب زهمهته بزاني، كيژ لايه ن ژ نهفان پیزانينان كهسی بهرامبه ر ل دهه كي دياركري ژ پهيوهندي هزري تيدا دكهت، نهف چهنده ل دهی پهيوهنديكرنا د نافهرا بيانياندا دروست دبیت، كو يا ب زهمهته پيشگريمانه بهيته دياركرن (Griffiths 2006 : 143). فريكه ر ل دهی ئاخفتنيدا ب دانانا پيشگريمانی ب رپيا پهيف و گرپيان رادبیت، چونكي گرپيا ههفالکاری دهی و گرپيا نافي گريمانين پيشي تيدا ههنه، ههروهسا نهريكرنا رستی نابيته نه گهر، كو گريمانه تيدا نه مينيت (Levinson, 1983: 170).

فهيله سوفان بۆ ماوهيه كي درژ مژلي هندهك رستان بووينه. بۆ نمونه (پاشاي فهرهنسا كهچهله)، پرسيار ل فري نه م دشين بيژين كو نهف رستهيه نه يا لوزيكييه، نه گهر ل فهرهنسا پاشا نهبيت؟ برنارد راسل (۱۹۰۵) ديتيت نه گهر پاشا نهبوو رسته دی يا نه دروست بيت، ستراوسن (۱۹۶۴) د نمونا (پاشاي فهرهنسا) دا ئاخفتنكهر گريمانا هندئ دكهت، كو گوهدار وی كهسی دنياست، نه گهر ئاخفتنكهر پشت راست نهبيت ژ هندئ كو گوهدار دنياست، نهو گريمانی دكهت كو نهو دنياست، نه گهر نهو كهسی باس ژي دكهن هه بوون نهبيت گريمانه سهركهفتی نابيت (بالمر، ۱۹۸۱: ۱۹۲). مه بهست ژ پيشگريمانه ي زانيارينين ههفهشكه د نافهرا ئاخفتنكهر و گوهداريدا كو پيشوهخت د بهرنياسن و ئاخفتنكهر پهياما خو پيشكيشي گوهداری دكهت ل سهر بنه رتهي كو پيشوهخت بۆ نهوی ناسياربيت. بۆ نمونه نه گهر زهلامه كي گوته ئيكي دی: (پهنجهری بگره). كو پيدفييه پيشوهخت پهنجهر يا فهكري بيت و بههانهيهك ههبيت كو وهلی بكهت، بجيت بگريت و گوهداری شيانا لقيني ههبيت و گوهدار ل جهی برياري بيت و نهفه هه می گريداي دهو روبهريه (علي ۲۰۲۴: ۶۲). گريمانه پيشهكويهكان تايهته به وهرگر و نهو واتايه ی له نهجامي گريمانه پيشهكويهكان وهرده گريته واتايه كي پراگماتيكييه و بهرهه می وهرگر، به له بهرچاوگرتنی دهی گوتهكه، جوری رۆنای گوته وکاری گوتهكه، دهو روبهري گوتهكه و زانياری دياريكراوی تر، گريمانه پيشهكويهكان دهكا (دزهي، ۲۰۱: ۱۱۸). نياسينا ئاخفتنكهری ب چهندياتيا هه بوونا پیزانينان ل دهف گوهداری و چ جوره پیزانين دي ل دهف ههبن، سهبارته نهوی بابتهي سوچهت ل سهر دهيته كرن، نهوه دبيته بزوينهري سروشتي بريقه برنا گوتارا زمانيا ئاخفتنكهری و ههروهسا شيوي دارژتنا وي گوتاريژي، زيدهباري نهوی دهو روبهري گوتارا زمانی تيدا دهيته گوتن، ههروهسا نهو كردارين د ههلويسي ئاخفتنيدا رويدته، نهو هه می بهژداري ب شپوهيه كي كاريكه ر د دهستنيشانكرنا واتايا ئاخفتنی و سروشتي ويدا دكهن (الخفاجي، ۲۰۰۸: ۱۱۸). بشتي ئاخفتنكهر باخفت، گوهدار ب ريكا دهو روبهري و زانيارينين هاوبهش ب هه لينجانا وانا گريمانی رادبیت، ديسان پيدفييه ل سهر گوهداری هه تاكو بشيت ب هه لينجانا وانا گريمانين پيشه كي رابيت، رهچافيا زانينا ئاخفتنكهری و بچوون و داخوازيين نهوی بكهت (علي، ۲۰۱۴: ۱۵۳).

كهلهك زارافين هين ل گهل پيشگريمانی دبنه هه فواتا، وهكو (زانيارينين ههقههش shared knowledge، زانيارينين مهزنكري mutual knowledge، زانيارينين گشتي common knowledge، باگراوهندي زانياريان background knowledge، ئاستي ههقههش common ground، باوهريين ههقههش mutual belief، باوهريين ههقههش shared beliefs، گومانين مهزنكري mutual suppositions (Lee, B.P.H, 2001, 22).

سهبارته وان پیناسه و بچوونين ل سهر پيشگريمانی هاتينه دارژتن و سهرهري وان بچوونان نهوين پيشگريمانی وهكو بابته كي سيمانتيكي دهه ژميرن، نه م دشين ژوان پیناسان و وان بژوونان هه لينجانا وي چهندي بكن، كو بابتهي پيشگريمانه ي ئيكي ژ پههه ندين پراگماتيكا زمانی، نهو پیزانين نهوين ئاخفتن ل سهر دهيته ئافكرن، بنياتي ههقهه يفييه، ئاخفتنكهر نه شيت ئاخفتنا خو بۆ گوهداری ئاراسته نه كته، نه گهر پيشگريمانه نهبن، ئاخفتنكهر پيش دهست ب ئاخفتنی بكهت پيشگريمانه دكهت كو گوهدار وی بابتهي سوچهت ل سهر دزانيت. پيشگريمانه نه نهو پیزانينين نوينه نهوين د رستيدا هاتين، بهلكو پیزانينين كهفن و راسته وخو نه هاتينه گوتن. بۆ نمونه: دهی كهسه ك رسته كي ئاراسته ی كهسه كي دكهت و ديتي (ئافا كانيا گوندي من يا ساره)، نهو باش دزانيت كو كهسی بهرامبه ر دزانيت ئافا كانيا گوندي وی يا ههی.

(۲-۱) هوکارین بکارهینانا پیشگریمانان د زمانیدا:

- بکارهینانا پیشگریمانان د زفریتفه بؤ چه ندين هوکاران، ژ وان:
1. دوبرکفتن ژ درېژېرې: درېژکړنا ټاخفتنې و گوتنا هه می هوپرکاتيان دبېته نه گهری پېزارې ل دهف گوهداری، ب تایبته نه گهر نهو هوپرکاتی د شیاندايه بهینهفه شارتن، چونکی گوهدار وان دزانيت.
 2. مهرم بؤ کورتېرې: هندهک جاران کورتکړنا ټاخفتنې و بکارهینان درې ل جهی وانا مهبهست دبیت پتر کارتیکرنې ل دهرووو گوهداری بکته، ژ هندې کو گوتار بهینه درېژکړن و هه می هوپرکاتی بهینه گوتن.
 3. پهژداریا گوهداری: فه شارتنا هندهک پېزانینان د گوتارېدا و هیلانا هندې بؤ زانینا نهوا بؤ گوهداری نه هاتیه گوتن، داکو بهژداریت د ټافکرنا مهبهستا گوتارېدا.
 4. باشره پېزانین بهینهفه شارتن: ټاخفتنکهر ل هندهک دهمان تنها وی دیژیت نهوا پېدې دکته گوهدار بزانيت، هوسا نهو پشت بهستنې ل سهر وی دکته د دیارکړنا وانا فه شارتی، نهوژې ب مهبهستا هندې کو نهوا هاتیه لادان یا روونه و یا بهرنیاسه، له ورا پېدې ناکته بیژیت.
 5. د سهردابزا گوهداری: ټاخفتنکهر ب مهبهست هندهک پېشه کیین گوتارا خو نایژیت، داکو گوهداری بیخیته د ته مومژیتدا، و وهل وی بکته خه لته تېگه هیت، نه گهر گوهدار بهرامبهری ټاخفتنا وی نهراوه ستیت و داخازا روونکرنې ژې بکته (علي و الکنج، ۲۰۱۵: ۴۵-۴۶).
- گه لهک جاران شیوازی گوتنا پیشگریمانې ل دهف ټاخفتنکهری بؤ هندهک مهبهستین تایبته دزفریت. بؤ نمونه دهی چیکرنا ئاریشان یان ب مهبهستا دانا پېزانینان کو ټاخفتنکهر باش دزانيت گوهدار وی پیشگریمانې نزانیت. بؤ نمونه: دهی تو بیژیه کهسه کی (کورې ته بؤچی دهرنه چوو؟) ل دهی تو پشت راستی کو باب نزانیت کورې وی دهرنه چوو و مهبهستا ټاخفتنکهری نهو پېزانینا دهرنه چوونا کورې وی بیژیتی و هوسا نهو جورې رستان دبنه رستین خه بهری، یان دهی دیژې (نهوی فه خارنا مهی یا هیلای). نه گهر ټاخفتنکهر پشت راسته کو گوهدار نزانیت کا نهو کهس مهی فه دخوت.

(۳-۱) تایبته تمه نديین پیشگریمانان:

- زنده باری تایبته تمه نديیا سهره کییا پیشگریمانه یې، نهوژې پیشگریمانه ل دهی نه ریکرنا ناهیته گوهورین، زانا چه ندين تایبته تمه نديین دیر لی زنده دکهن، ژ وان: (Levinson, 1983: 186).
1. پیشگریمانه ژ ناف دچیت (Defeasibility): ټیک ژ وان تشتین نامو د پیشگریماندا، نهو پېشگریمانه د هندهک دهروربه رین دیارکړیدا چ دهروربه رې زمانی بیت، یان دهروربه رې گوتارې نه راسته وخو بیت، یان د وان باره دوخین هندهک پیشگریمانین بهروفازی دهینه گوتن ژ ناف دچیت. بؤ نمونه:
 - (جون) نزانیت کو (بیل) یې هاتی.
 - نه ز نزانم کو (بیل) یې هاتی.
 یا دروست نهو کو پیشگریمانا هه ردوو رستان دبیته.
 - << بیل یې هاتی.
 به لی کارې (زانین)، د رستا ټیکیدا کو بکهر دبیته گوهدار یان کهسې سی (کهسې نه ناماده)، هوسا گوزاره یان بهرکار دبیته پیشگریمانه (راسته)، به لی د رستا دوویدا پیشگریمانه ژ ناف دچیت، چونکی بکهر ټاخفتنکهره و کار نه ریکریه (Levinson, 1983: 186).
- لیفینسون هندهک رستین دی دئینیت ل دهی گوهورینا کارې رستی وه کو: (سو) بهری ناما خو یا دکتورایې تمام بکته کره گری.
- << (سو) ناما خو یا دکتورایې تمام کریه.
- به لی بگوهورینا کارې (کره گری) ب (مر) پیشگریمانه دهینه گوهورین، نهوژې ژبه رکو مری نه شین ناما خو تمام بکهن، به لی یې بگریت دشیت تمام بکته.
- (سو) بهری ناما خو یا دکتورایې بدوماهی بینیت مر.
- << (سو) ناما خو یا دکتورایې تمام نه کریه (Levinson, 1983: 187).
2. کهفتنا پیشگریمانې (Projection): هه وه کی لیفینسون دیاردکته کو (فریگه) دبینیت کو وانا یا رستی وانا یا پیکهاتیه (Levinson, 1983: 191). ((نه گهر ټیمه بگه رینه وه بؤ کیشهی جیکه وته نهوا هه مان کیشه سهر هه لده داته وه، کیشهی جیکه وته رهفتاری گریمانه ی پېشه کییه له رسته ی ئالوزدا، هه لهنجانی گریمانه ی پېشه کی له رسته ی ساده دا ئسان و ی کیشهی، به لام له رسته ی ئالوزدا بهم شیویه نیه)) (که ریم، ۲۰۰۹: ۵۷).

ټهف ټارېشه وهكو بابهت ټارېشه كا كلاسيكيه، گه له ك زمانفانان باسكريبه، وهكو (گازدار 1979) و (كارتونن و بېترز 1979) و (لېفېنسون 1983) و (سومز 1989) و (هېم 1992)، ټهوړې ب نه مان يان مانا پېشگرېمانې د رستا ساده دا دهې دچېته د ناف رسته كا لېكدايدا گرېدايه (الخليفه، ٢٠٢١: ٤٩).

(٢) جوړېن پېشگرېمانان:

پېشگرېمانه ل دهف هر زانايه كي ب رهنكه كي هاتينه پوليكنرن و دابه شكرن، ټيكن ژ وان دابه شكرن دوو جوړېن پېشگرېمانان دياردكهت، ټهوړې:

لېكوله ران دوو جوړېن پېشگرېمانان جوداكرينه، ټهوړې پېشگرېمانا لوژيكي يان يا واتا سازي و پېشگرېمانا پراگماتيكي، جوړې ټيكي دكه فېته ژر مه رجې راستي. بؤ نمونه ټه گهر رسته ك راستيت، پېدفييه رستا دووړي يا راست بيت، سه بارهت جوړې دووې چ په يوه ندي ب راستي و دره وې نينه، رستا ټيكي دهې دهيتنه رېكرن چ كارتېكرن ل پېشگرېمانې ناكهت (نحله، ٢٠٠٢: ٢٨ - ٢٩).

ناما زمانې ټهوا ټاخفتنكه ر بهر همدھينيت، دكه فېته ل ژر وي لايقه ټه وې وهكه فېوونا وي يان نه وهكه فېوونا وي بؤ راستي و نه راستيا ټه فان گرېمانان. بؤ نمونه هنده ك دبين كو ټه گهر پزانين وهكه فې يېرو باوه رېن ټاخفتنكه ري نه بيت، ټه و پزانين دي يا راست نابيت، ټه وړي ل دويف بؤچوونا وان ټه وړن دبين كو راستي دفت وهكه فېوونا ټاخفتن ل گهل يېرو باوه رېن ټاخفتنكه ري بيت و نه راستي بهروفازي يېرو باوه رېن ټاخفتنكه ري، به لې بؤچوونه كا ديتر يا هه ټه وه كو بريار ل سهر راستي و نه راستي كه تواره، ټه گهر پزانين وهكه فېت ل گهل كه توارې دي پ راست بيت و ټه گهر نه راست نابيت، و هوسا دياره كو ټه ف بؤچوونا راسته، و ټه و ټه و ژور به يا ره وانيژان ل سهر كوكن (علي، ٢٠٠٧، ١٥٤).

(١-٢) پېشگرېمانا سيمانتيكي (Semantics presupposition):

گرېمانه ي پېشيه ي سيمانتيكي به پي لوجيكي رسته كه ده بيت، به ك دهوروبه ر (دزې، ٢٠١١: ١٢٢). پېشگرېمانه ي سيمانتيكي، "له ئاستي و اتاي رسته كاندا كارده كات و يه كيكه له په يوه ندييه سيمانتيكيه كان به شيويه ك، كه په يوه ندييه كي تهنگي له گهل فرېزه كانې ناو رسته دا هه يه فرېزي ناوي، فرېزي كرداري" (محمود، ٢٠٠٦: ٩٩). پېشگرېمانه ي سيمانتيكي وابسته يه، به په يوه ندي لوجيكي نيوان دوو رسته كه راستي رسته يه كه م مه رج ده بيت بؤ راستي پېشگرېمانه واته رسته ي دووهم، ټم پېشگرېمانه يه جه خت له سهر ټه و زانيار يانه ده كاتوه، كه له رسته دا هه يه. له م چه شنه دا گوڼگر بؤ هه لېنجاني واتا پېشگرېمانه كراوه كان گوته كان پيويستي به زانيارې دهره كي يان كونتيكستي ټاخوتنه كه نيه، چونكه پېشگرېمانه ي سيمانتيكي زياتر له واتي كه رسته زمانيه پيكيه رنه ركه كانې گوته كانوه به ده سته ده يترت، واته به پي لوجيكي رسته كه ده بيت، به پي پيويستي گه رانه وه بؤ دهوروبه ر" (محمده، ٢٠١٢: ١١٢). بؤ نمونه: دهې ديژن (ټه و قوتا يي ب دوو بابته ان كه فتن، هه ي دهرچوون). ټه گهر د كه تواريدا دهرچوون يا راست بيت، چ پي نه فتي ټه و قوتا ي ب دوو بابته ان كه فتنوون.

(٢-٢) پېشگرېمانا پراگماتيكي (presupposition Pragmatics):

گرېمانه يا پېشيا پراگماتيكي ب ته مامې گرېدايه ب دهوروبه ريفه، ټانكو بؤ دهر ټيخستنا ټه فې جوړې پېشگرېمانه ي، پېدفييه گوهدار پشت ب دهوروبه ر ټاخفتنې به ستيت، ل ټه وې دهې دي شيت د مه به ستا دروست يا ټاخفتنكه ري د گوته نديا بگه هيت، چونكي ټه و زانيار يي، كو د پېشگرېماناندا ده يته بده سته هينان، ل ده ستيكي ل دهف ټاخفتنكه ري، ټاخفتنكه رې ب مه به ست و ل دويف دهوروبه ري ئارسته ي گوهداري دكهت، گوهداري زي شيانا هه لېنجانا ټه وان زانياريان د شيويه ي پېشگرېمانه ياندا هه نه (Bekalu, 2006:7).

گرېمانا پېشيا پراگماتيكي كو ب ته مامې گرېدايه ب دهوروبه ريفه، ټانكو بؤ هه لېنجانا ټه فې جوړې گرېمانې پېشي پېدفييه گوهدار پشت ب دهوروبه ر ټاخفتنې به ستيت ل ټه وې دهې دي شيت، ل مه به ستا راستيا ټاخفتنكه ري و گوته بگه هيت، چونكي ټه و زانيار يي كو د گرېمانې پېشيدا ده يته بده سته هينان، ل ده ستيكي ل دهف ټاخفتنكه ري، ټاخفتنكه رې ب مه به ست و ل دويف دهوروبه ري ئارسته ي گوهداري دكهت، گوهداري زي شيانا هه لېنجانا ټه و زانيار يي د شيوي گرېمانې پېشيدا هه نه (Levinson, 1983: 204).

هنده ك ژ زانايي دي يي زمانې به حسي هنده ك جوړېن دي يي گرېمانې پېشي كرينه، وه كو زانا (كارتونين) سيه و ټيكن جوړ ژ گرېمانې پېشي ديار كرينه (Levinson, 1983: 181).

ب شيويه كي گشتي پېشگرېمانه يي پراگماتيكي، سهر ټه فان جوړېن ل خوراي دابه شدين، كو دي ئامازه ب بؤچوونا (جورج يول George Yule) ده ي، ټه وې پېشگرېمانه يي كاريكه ر دكه ته شه ش جوړ، كو بريتيه ژ:

1. پېشگرېمانه يي هه بووني Existential Presupposition
2. پېشگرېمانه يي راسته قينه يي factive presupposition
3. پېشگرېمانه يي نه راسته قينه يي non-factive presupposition
4. پېشگرېمانه يي فهره نكي (لېكسيكي) lexical presupposition

5. پیشگریمانه یین پۆنانی (پیکهاته یی) structural presupposition

6. پیشگریمانه یین مه رجی (دژی راسته قینه یی) Counter factual presupposition (Yale, 1996: 58-53).

(۱-۲-۲) پیشگریمانه یین هه بوونی:

ئه ف جور ی پیشگریمانه یین ته نه ا د پیکهاته یین خاوه نداریه تیدا بده ستفه ناهین، به لکو د هه ر جوره کێ گرنیه کا نافیدا بیت کو ئه و تشت یی هه ی، وه کو ترومبیل ته کو مه به ست ژێ ته ترومبیل یا هه ی، که واته ئه ف جور ی پیشگریمانه یین په یوه ندی ب هه بوونا تشته کیفه یی هه ی، ئانکو به حسی تشته کی دکه ت، کو یی هه ی، ئه گه ر ئه و تشت نه بیت یان گوهدار نه نیاسیت ئه م نه شین باسی وی بکه یین، ئه و تشتی جورج یول دیارکری، کو هه می ناف، کو گرنیین نافینه دچنه ژیر ئه ف جوریدا و هوسا ئه م دشین بیژین هه می ناف ب هه می جورین خو فیه و د هه می دوخاندا دبنه پیشگریمانه یین هه بوونی (Yale, 1996: 27). بۆ نمونه:

- وهلاتی من جوانترین وهلاته ل جیهانی. د ئه ف رسته ییدا، ئه ف پیشگریمانه یین هه یین، وه کی:

<< وهلاتی من یی هه ی.

<< جیهان یا هه ی.

د ئه وان هه ردوو پیشگریمانه یین ده رکه فتیدا (ئه و که سی ئه ف رسته یی دیژیت، ئه و گریمانه دکه ت، کو گوهدار دزانیت وهلاتی وی کیشکه، له ورا ئه و پیزانینه کا نوی ل سه ر ئه و ئه و گوهدار دزانیت ئافادکه ت، کو ئه وژی جوانترین وهلاته، هه روه سا جیهان ژی بکاره یینیه، کو ئه و گریمانه دکه ت، کو گوهدار دزانیت جیهان چییه).

د پشکا ئیکیدا ژ دیوانا شیعریدا هژماره کا زۆرا پیشگریمانه یین هه بوونی هاتینه بکاره یینان. بۆ نمونه:

- ژدایکبوون:

روژا گه میا نۆجی

دادایه سه ر چیا یی جۆدی (ته یب، ۲۰۱۸: ۱۹).

د ئه ف گویلا شیعی شاعیری دوو گری وه کو پیشگریمانا هه بوونی بکاره یینیه، ئه وژی (<< گه میا نۆجی) و (<< چیا یی جۆدی)، ئه ف هژی دبنه پیشگریمانی هه بوونی، چونکی شاعیر پشت راسته کو خوینه ری کورد ئه فان هه ردوو گرییان دنیا سیت، و دزان مه به ست ژێ چییه.

- هه ر جاره کا ئه ز

ئاگری بابا گور گور دبینم

ئه ز ل پرته کا ره ژوی دگه رم

روپن خو پ ره ش بکه م (ته یب، ۲۰۱۸: ۳۹).

هه ر د ئه ف گویلا (<< ئاگری بابا گور گور) و (<< پرته کا ره ژوی) و (<< روپن خو) وه کو پیشگریمانه یین هه بوونی بکاره یینیه.

(۲-۲-۲) پیشگریمانه یین راسته قینه یی:

جورج یول ئه ف جور ی پیشگریمانه یی ب کار ی (زانین) ئفه گریدده ت، کو ئه و رسته یا د دویفدا ده ییت راستیه کێ نیشاندده ت، هه روه سا وه کو نمونه هنده ک کارین دیتژی ده یینیت، کو ل گه ل ئه ف جور ی پیشگریمانه یی ده رکه فن، وه کو (پیحه سیان، په شیمانی، نه زانین، نه بوون، که یفخوشم) (Yale, 1996: 27).

سه باره ت ئه ف جور ی، دوو رسته نه پیکفه ده یین، رسته یا ئیک کاره ک تیدا هه یه و مه پیکیردکه ت، کو پیزانینه کێ رسته یا د دویفدا بینینه ده رفه، کو ئه و رسته وه کو خو پیش نوکه یا چیبووی. بۆ نمونه:

- من نه زانی ئه و یی نه خوشه.

<< ئه و یی نه خوشه.

- که یفخوشم کو ئه و یی ده رچووی.

<< ئه و یی ده رچووی.

د پشکا ئیکیدا د دیوانا شیعریدا ته نه ئیک نمونه ژ پیشگریمانه یین راسته قینه هاتیه بکاره یینان، ئه وژی:

- مر

ئه و ژ پیرفه ما و

ده ما چافین مرن

ب هه ر دو چافین وی که فتن

مرن که ته سه ر هه ر دو چوکین خو و

سوجه بۆ بر (ته یب، ۲۰۱۸: ۱۲).

د ئه څي کولېدا د ډيرا (دهما چاڼين مړنې ب ههر دو چاڼين وي که څين)، پېشگريمانا راسسته قينه (<) چاڼين مړنې ب ههر دو چاڼين وي که څين) بکارهينايه.

(۳-۲-۲) پېشگريمانه يېن نه راسسته قينه يې:

ئو پېشگريمانه يه ئهوا ئه م گريمانه دکهين، کو نه دروسته، ئه و ل گهل هنده ک کاران دهيت، وه کو (خهون ديتن، هزرکرن، خو وهسا ديارکرن) و مهبهست ژي ئو رسته يا د دويځ ئه فان کاراندا دهيت ددروست نين (Yale, 1996: 55). بو نمونه:

- من هزرکر ئو ي مه رده.

< ئو ي مه رده نينه.

- وهسا خو ديارکر، کو ي هه ژاره.

< ئو ي هه ژار نينه.

د پشکا ئيکيدا ژ ديوانا شيعريدا هژماره کا پېشگريمانه يېن نه راسسته قينه هاتينه بکارهينان. بو نمونه:

- څي بريځي ..

نه دهست هه نه ژ خو کش بکهت

نه ي هه نه ژ وان برهفت (تهيب، ۲۰۱۸: ۱۶).

پېشگريمانا نه راسسته قينا يا بکارهاتي (< ژ خو کش نه کرينه) و (< ژ وان نه رهييه) بکارهينايه.

(۴-۲-۲) پېشگريمانه يېن فهره ننگي (ليکسيکي):

هنده ک شيوازين ديتري يېن ههين، کو دبه ژيدهر بو دروستکرنا ئه څي جوړي، کو ئو شيواز هوسا بو مه دياردکهت، کو واتايه کا پشتراست نينه، به لي ناخفتنکر هوسا ي تيگه هشتي، کو يا راسته. بو نمونه کارين (سه رکهفت، هيلان، دهستپيکر، جاره کا ديتري) هوسا ئامازهي يې ددهت، کو ئو دهرپرين، کو ئه څي جوړي گريمانه يا پيشي پيدادکهن (Yale, 1996: 28)، دهرپاره ي هژماره يا رسته يان د ئه څي جوړيدا ئيک رسته دهيت و کاري ئو رسته ييژي، يان هه فالکاري ئو رسته يي بو مه رسته يه کا نوي پېشگريمانه دکهت، کو ئو پېشگريمانه دهقاوده ق نه هاتيه گوتن، وه کو:

- ئه وي جاره کا ديتري دزي کرن.

< بهري نوکه ئه وي دزي دکرن.

- ئه وي دره و يېن هيلان.

< بهري نوکه ئه وي دره و دکرن.

د فهره ننگي زمانې کورديدا کاري (هيلان) نه گهل حالته کي يان شوله کي هات بو مه ئاشکهرا دکهت، کو ئه وي که سي بهري نوکه ئو کار دکر. و دهرپرينا (جاره کا ديتري) وهسا دياردکهت، کو ئه وي که سي بهري نوکه دزي کرينه. ئه ف ههر سي جوړين پېشگريمانه يېن بووري (جورج يول) ب (بکارهينانا په يقان و دهرپرين ديارکري) فه گریددهت.

- ئه وي ئه و شول هيلان.

- ئه وي خاندن يا هيلاي.

- ئه وي قمار يا هيلاي.

- ئه وي دره و هيلان.

د پشکا ئيکيدا ژ ديوانا شيعريدا هژماره کا پېشگريمانه يېن فهره ننگي هاتينه بکارهينان. بو نمونه:

- بهس دو خوله کان،

دهرگه هي دوزه خا خول من فه که

سري ئه ز برم سري (تهيب، ۲۰۱۸: ۳۰).

د ئه څي کولېدا پېشگريمانا (< دهرگه هي دوزه خي ي گرتييه) بکارهاتييه.

- بياباني ژي

هه رده م گه وريا ته يا زوها

زوها تر کره (تهيب، ۲۰۱۸: ۳۸).

د ئه څي کولېدا پېشگريمانا (< پيش نوکه گه وريا ته يا زوها بووي) بکارهاتييه.

(۵-۲-۲) پېشگريمانه يېن روڼاني:

ئو څي جوړي پېشگريمانه يې ژ روڼان و نافه روکا رسته يې بدهستفه دهيت، پيکهاته يا رسته يه کا ديارکري هوسا دهيت شروقه کرن، کو ب شيوه کي سيستمه ماتيک پېشگريمانه يا ئه وي به شي پيکهاته يا رسته يې دکهت، کو راسته، ئانکو شروقه کرنا پيکهاته يا رسته يې ل سهر بناغي ئه وي چهندي دهيت کرن، کو ئو پيکهاته د چوارچووه يه کي ديارکريدا راستي و دروستيا پشکه ک ژ پيکهاتا خو

پیشوخت ب مسوگهر دزانیت، لهوړا ټه وکەسین ټه فان جوړه پیکهاتەیان بکاردهین، پیشوخت ټهوان زانیاریین، کو مەبەست پي هەي، ب راست و دروست دزان و گوهدارزی ټهوان وە ک بابەتە کي دروست پەسەندکەت. بۆ نموونه ټه وړستين پرس، کو پەيفين پرس تیدا هەنە ژ جوړی (Wh -)، ټه و زانیاریين کو دکەفنه پشتی پەيفين پرس، ب راست و دروست دهينه ل قەلەمدان، ټه ف پەيفين پرس وەکو جهنائی پرس و هەفالنائی پرس د رسته ييدا بکاردهين (Yale,1996:2). واتە ټه و زانیاریين، کو دکەفنه پشتی پەيفين پرس ب راست و دروست دهينه دانان. بۆ نموونه:

- کي ټه ف سيفه خارينه؟

<< سيف يين هاتينه خارن.

کەنگي ټه و چووينه مال؟

<< ټه و يين چووينه مال.

د زمانى کوردیدا هژماریه کا پەيفين پرس هەنە، وەکو: (کي، ل کيفه، کيژ، کەنگي، چەند، کا، چاوا، چ، بوچی ...؟).
د پشکا ئيکتیدا ژ ديوانا شيعريدا هژماره کا پيشگريمانه يين روناى هاتينه بکارهينان. بۆ نموونه:

- ټه ز

کا ټه و دارا چناري؟

کا بەلگين زەر.

ټه ز تشته کي نابينم (تەيب، ٢٠١٨: ٢٧).

د ټه ف کولپیدا پيشگريمانا (<< دارا چناري ل بهر چاف نينه) بکارهاتيه.

- ټه ز بمرم

کي دى ب بهژن و بالا وە بيژيت؟

ټه ز بمرم

کي دى روندکين کەل،

ل سەر کيلين وە ريژيت؟ (تەيب، ٢٠١٨: ٢٩).

د ټه ف کولپیدا پيشگريمانا (<< ئيک دى ب بهژن و بالا وە بيژيت) بکارهاتيه.

(٦-٢-٢) پيشگريمانه يين مهرجى (دژى راسته قينه) ي:

ټه ف جوړى پيشگريمانه يين نه کو هەر دروست نين، بەلکو بهرؤفاژى راسته قينه ژى، زيدهتر ب رپيا پیکهاتەيا رسته يا مهرجى دروستدبيت، ژ ټهوان جوړين مهرجيان، کو ديژني مهرجين بهرؤفاژى کەتواري، کو ټه و پيزانين د رسته يا مهرجيدا دهين ل دەمى گوتنیدا نه دروستن (Yale,1996:2). بۆ نموونه:

- ټه گەر باران بهيت دى زفرينه مال.

<< باران نه هاتيه.

<< ټه و نه زفرينه مال.

- چ وەختى من زاد خلاسکر، دى تلفونا ته کەم.

<< وى زاد خلاسنه کريه.

<< وى ته له فونا ټه وى نه کريه.

د پشکا ئيکتیدا ژ ديوانا شيعريدا هژماره کا پيشگريمانه يين مهرجى هاتينه بکارهينان. بۆ نموونه:

- ټه گەر ب دەستى من با

دا کەلهه کا هند ئاسى بم

نه کەسى دهري وى شکاندا

نه کەس ب سەر شوورهي وى کەتبا (تەيب، ٢٠١٨: ٢٠).

د ټه ف کولپیدا پيشگريمانه يين مهرجى (<< ب دەستى من نينه) و (<< کەلهه کا ئاسى نينه).

- ټه گەر ب دەستى من با

دا ستيره کا هند بلند بم

چ جار

سوله کي پي لي نه کربا

د ټه ف کولپیدا پيشگريمانه يين مهرجى (<< ب دەستى من نينه) و (<< ستيره کا هند بلند نينه) بکار هاتيه.

(۳) جورین پیشگریمانین پراگماتیکی د دیوانا (نه شهف تیرا خهونین من دکهت نه روژ تیرا خه مین من) دا

بهره مین نه دهی و ب تایهت شاعر دویر نین ژ هه بوونا جورین پیشگریمانه یی، ههروه سا بهره می شاعری ب رستین خوڤه و ده برینین ژئ هاتیه څه هاندن هه لگرئ کومه کا مه به ست و واتا و هزرین دیار و جاران څه شارتینه و هیژا شاعری د وی چهندي دایه کا چهندي شاعیر دشیت مه به ستا خو ب مه به ستین څه شارتی ده بریت، هه ره په یڅه ک یان رسته ک د ده ق شاعریدا بکار دهیت لیهای و زیره کییا شاعری دیار دکهت، شاعیر مفای ژ هونه رین پروان بیژنی دبینیت کو چ پینه فیت تهو بابته تیگه لی بابته تین زمانی دبیت، له ورا بکارهینا ره هه نندین پراگماتیکی د ده قین شاعریدا زیره کی و نرخی بهره می دیار دکهت.

بهره می د نه څی لیکولینیدا کار ل سهرهاتیه کرن، دیوانا شاعریا (نه شهف تیرا خهونین من دکهت نه روژ تیرا خه مین من) یا شاعیر (موئه ده ته یب) ه، د ناف چارچوو څی بهره میدا جورین (پیشگریمانان) بکارهاتینه، هژمارا پیشگریمانه یین د پشکا ټیکیدا ژ دیوانا شاعری هاتینه ده رنځستن (۱۷۲) پیشگریمانه بوون، کو هه ره شهش جوران بخوځه دگریت، بکارهینا وان جوران ژئ لای شاعیر څه چ پینه فیت ل دویف پیدقیاتیا زمانیه و ههروه سا بو هنده ک مه به ستین دیترن، جورین پیشگریمانان د وان شاعیرین هاتینه هه لژارتن ب څی شیوی ل خوارئ بوویه، نه وژی:

1. پیشگریمانین هه بوونی:

ژ	ده برین	پیشگریمانه	لاپه ره
1	هه می به فرا کوردستانی	به فرا کوردستانی	۱۲
2	هه می چیا یین کوردستانی	چیا یین کوردستانی	۱۲
3	ده می چافین مرن	چافین مرن	۱۲
4	ب هه ردوو چافین وی کهفتین	هه ردوو چافین وی	۱۲
5	هه ردوو چوکین خو	هه ردوو چوک	۱۲
6	بانگی انا الحق	بانگی انا الحق	۱۳
7	د گو هین خه لیفه ی دا	گو هین خه لیفه ی	۱۳
8	شه هده یا کوفرئ	شه هده یا کوفرئ	۱۳
9	شیرئ جه لادی خو	شیرئ جه لادی خو	۱۳
10	سینگ وئ	سینگ وئ	۱۴
11	پشتا وئ	پشتا وئ	۱۴
12	د نه خشه یا جیهان دا	نه خشه یا جیهان	۱۴
13	لی د دلی من دا	دلی من	۱۵
14	ته جه لایا نوورا خودئ	نوورا خودئ	۱۵
15	دارئ موسایه	دارئ موسا	۱۵
16	خه لیفه ی عه ره ب	خه لیفه ی عه ره ب	۱۵
17	شاهئ عه جه م	شاهئ عه جه م	۱۵
18	قرالی رومی	قرالی رومی	۱۵
19	څی برین	څی برین	۱۶
20	ژ وان	ئهو یین هه ی	۱۶
21	ئهف برینه	برین یا هه ی	۱۷
22	ئهف برینه	برین یا هه ی	۱۷
23	ئهف برینه	برین یا هه ی	۱۷
24	ب نافخ خودئ	نافخ خودئ	۱۸
25	ل بازارئ وژدانا نافنه تهوه ی	بازارئ وژدانا نافنه تهوه ی	۱۸
26	تاختی روژه لاتا نافین	تاختی روژه لاتا نافین	۱۸
27	په یوه ندي ب څی ژمارا ته له فون بکهت	څی ژمارا ته له فون	۱۸
28	د گهل وی به رزه بوویه	د گهل وی	۱۸
29	روژا گه میا نوخی	گه میا نوخی	۱۹
30	دادایه سهر چیا یی جودی	چیا یی جودی	۱۹
31	ل سهر نه نیا وی	نه نیا وی	۱۹

۱۹	دلی وی	د دلی وی دا	32
۱۹	سینگی وی	د سینگی وی را	33
۱۹	پشتا وی	د پشتا وی را	34
۲۰	دهستی من	ب دهستی من با	35
۲۰	دهری وی	دهری وی	36
۲۰	دهستی من	ب دهستی من با	37
۲۰	دهری وی	دهری وی	38
۲۰	شوورھین وی	شوورھین وی	39
۲۱	دهستی من	دهستی من	40
۲۱	سهری چیاہ کی بلند	سهری چیاہ کی بلند	41
۲۱	چپکہ کا خویئی	چپکہ کا خویئی	42
۲۱	پنیہ کا کیئی	پنیہ کا کیئی	43
۲۱	بہفرہ کا نوی	بہفرہ کا نوی	44
۲۱	ھاوارا من	د ھاوارا من	45
۲۲	رٲیہ ک یا ھی	فی ری	46
۲۲	کٲرا غه دری	کٲرا غه دری	47
۲۲	گومتله کی ناخی	گومتله کی ناخی	48
۲۲	دهستی من بای	د دهستی من بای دا	49
۲۲	پٲت بارانی	پٲت بارانی	50
۲۳	چافی من	چافی من	51
۲۳	گولیه کا گه نمی	گولیه کا گه نمی	52
۲۳	داره کا سیئی	داره کا سیئی	53
۲۳	سمٲن ھی سٲا	سمٲن ھی سٲا	54
۲۳	دهسته کی کرٲت	د دهسته کی کرٲت دا	55
۲۳	کٲتکه کا بی پهنج و پٲ	کٲتکه کا بی پهنج و پٲ	56
۲۴	دهسته کی من	دهسته کی من	57
۲۴	دهستی منی دی	دهستی منی دی	58
۲۴	خهنجه را غه دری	خهنجه را غه دری	59
۲۵	بهلگٲن زهر	بهلگٲن زهر	60
۲۵	بهلگٲن زهرٲن فی چناری	د بهلگٲن زهرٲن فی چناری را	61
۲۵	رهفدهیه کا بفرٲن ھار	رهفدهیه کا بفرٲن ھار	62
۲۵	گورٲستانه کا خولٲٲن که فنار	گورٲستانه کا خولٲٲن که فنار	63
۲۵	دارٲن بھر	دارٲن بھر	64
۲۵	دبهلگٲن زهرٲن فی چناری	د بهلگٲن زهرٲن فی چناری را	65
۲۵	باھوزہ کا رھش	باھوزہ کا رھش	66
۲۵	بواھرہ کا زھر	بواھرہ کا زھر	67
۲۵	ھاڤینه کا بی سیبھر	ھاڤینه کا بی سیبھر	68
۲۶	بهلگٲن زهرٲن فی چناری	د بهلگٲن زهرٲن فی چناری را	69
۲۶	پائیزہ کا بی رھنگ	پائیزہ کا بی رھنگ	70
۲۶	زڤستانه کا ھشک	زڤستانه کا ھشک	71
۲۶	رویارہ کی زوھا	رویارہ کی زوھا	72
۲۶	ئہژدہ ھاہیہ کی ھفت سھر	ئہژدہ ھاہیہ کی ھفت سھر	73
۲۶	گھوریہ کا تٲھنی	گھوریہ کا تٲھنی	74
۲۶	کھلہ کا بی دیوار و دھر	کھلہ کا بی دیوار و دھر	75
۲۶	لہشکھرہ کی بی سھر	لہشکھرہ کی بی سھر	76

77	سهره کي پي له شکه ر	سهره کي پي له شکه ر	26
78	دارا چناري	دارا چناري	27
79	به لگين زهر	به لگين زهر	27
80	ته سمانې من	ته سمانې من	28
81	ئاخا من	ئاخا من	28
82	برينا من	برينا من	28
83	خوينا من	خوينا من	28
84	سهرهاتيا من	سهرهاتيا من	28
85	سي کورپن وي	سي کورپن وي	29
86	به ژن و بالا وه	به ژن و بالا وه	29
87	روندکين کهل	روندکين کهل	29
88	کيلين وه	کيلين وه	29
89	دايکا وان	دايکا وان	29
90	دلي خو	دلي خو	29
91	باري هيساره کي	باري هيساره کي	30
92	چافين خو	چافين خو	30
93	باري خوځه	باري خوځه	30
94	سهرې خو	سهرې خو	30
95	خودايي مه زن ده رگه هي دوزه خا خو	خودايي مه زن ده رگه هي دوزه خا خو	30
96	شيله کا تفه ننگين غه دري	شيله کا تفه ننگين غه دري	31
97	باري وي	باري وي	31
98	خوينا وي	خوينا وي	31
99	گه ميا خو	گه ميا خو	32
100	هه سپي خو	هه سپي خو	32
101	تهف دونيايه هه مي	تهف دونيايه هه مي	32
102	في ري	في ري	32
103	پشتا هه سپي خو	پشتا هه سپي خو	32
104	سه يين سهر ري	سه يين سهر ري	32
105	ده لنگين وي	ده لنگين وي	32
106	پشتا هه سپي خو	پشتا هه سپي خو	33
107	سولا وي	سولا وي	33
108	تهو دار	تهو دار	34
109	لاندکا وي	لاندکا وي	34
110	به ژنا وي	به ژنا وي	34
111	دارا مه	دارا مه	35
112	سهرې خو	سهرې خو	35
113	کفني خو	کفني خو	35
114	ملي خو	ملي خو	36
115	به ژنا خو	به ژنا خو	36
116	تهو داراکفن دريني	تهو داراکفن دريني	36
117	تهو دارا بفر و ناگر به زيني	تهو دارا بفر و ناگر به زيني	36
118	وه لاتي من	وه لاتي من	36
119	چيايه کي کوردستاني	چيايه کي کوردستاني	37
120	بناري وي	بناري وي	38
121	زناري وي	زناري وي	38

122	گه‌وریا ته یا زوها	38
123	ئاگرئ بابا گور گور	39
124	ئاگرئ بابا گور گور	39
125	پرته کا ره ژي	39
126	روپن خو	39
127	زه‌یتوونه کا نه‌فرین	39
128	پرته کا روژي	39
129	دلی خو	39
130	باره کي ره ژوي	40
131	پرته کا روژي	40
132	خانی	40
133	پیري من	40
134	کوچکي خو ي فەمري	40
135	خولیا بنی وی	40
136	سهری خو	40

2. پيشگريمانه‌يین راسته‌قینه‌ي:

ژ	ده‌برين	پيشگريمانه	لاپه‌ره
1	ده‌ما چافين مرنې ب هه‌ر دوو چافين وی که‌فتين	چافين مرنې ب هه‌ر دوو چافين وی يين که‌فتين	12

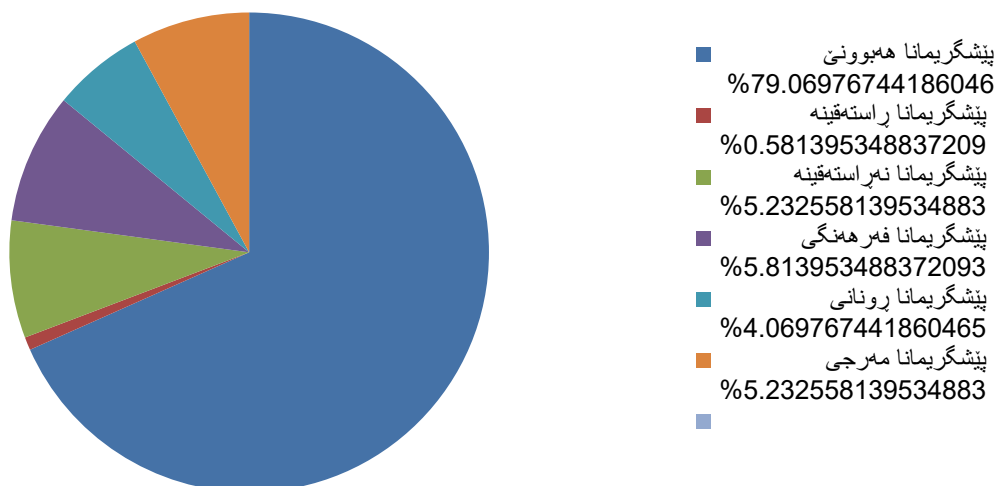
3. پيشگريمانه‌يین نه‌راسته‌قینه‌ي:

ژ	ده‌برين	پيشگريمانه	لاپه‌ره
1	نه‌ده‌ست هه‌نه ژ خو کش بکه‌ت	ژ خو کش نه‌کرينه	16
2	نه پ هه‌نه ژ وان بره‌فیت	ژ وان نه‌ره‌فیه	16
3	هه‌ر که‌سه کي ببينیت	که‌سه نه‌ديتيه هيشتا	18
4	تشته کي ژي بزانيت	چ که‌سان هيشتا چ تشت ژي نه‌زانينه	18
5	نه‌که‌سه ي ده‌ري وي شکاندا	ده‌ري وي ي شکاندي	20
6	نه‌که‌س ب سهر شووره‌ين وي که‌تا	هه‌ندک يين ب سهر شووره‌ين وي که‌تين	20
7	چ جار سوله کي ي نه‌کريا	پي لي هاتيه کرن	20
8	خوزي من ده‌سته ک هه‌با	من ده‌سته ک نينه	24
9	خوزي يان نه‌ز نه‌بام يان تو	نه‌م هه‌ردوو يين هه‌ين	24

4. پيشگريمانه‌يین فه‌ره‌هنگي (ليکسيکي):

ژ	ده‌برين	پيشگريمانه	لاپه‌ره
1	هه‌ر جارا دادانیه سهر برينه کا جه‌رگېر	يین دادانیه سهر برينه کا جه‌رگېر	16
2	به‌س دو خوله‌کان، ده‌رگه‌هي دوزه‌خا خو ل من فه‌که	ده‌رگه‌هي دوزه‌خي ي گرتيه	30
3	ده‌رگه‌ه فه‌بوو	پيش نوکه ده‌رگه‌ه ي گرتيه‌وو	31
4	دارا مه جاره کا دی سهری خو هلدا و کفنی خو دراند	پيش نوکه دارا وان سهری خو هه‌لدا‌وو و کفنی خو دراند‌وو	35
5	چ جار فره‌کا ئافي ب گه‌وريه کا تيه‌نی دا نه‌کريه	نه‌فه ئيکه‌م جاره	38
6	بيا‌بانی ژي هه‌رده‌م گه‌وريا ته یا زوها زوها‌تر کريه	ژبلی بيا‌بانی تشته کي دی يان جه‌ه کي دی گه‌وريا ته یا زوها زوها‌تر کريه	38
7	هه‌رده‌م گه‌وريا ته یا زوها زوها‌تر کريه	نه‌فه نه‌ ئيکه‌م جاره، به‌لکو گه‌له‌ک جاران یا هاتيه‌زوهارن	38
8	هه‌ر جاره کا نه‌ز ئاگرئ بابا گور گور دبينم	گه‌له‌ک جاران وی ئاگرئ بابا گور گور	39

دینیت		
9	هر جاره کا نه زهیتونه کا نه فرین دینم	گهله کاران وی زهیتونین نه فرین دیتینه 39
10	هر جار ری باره کی ره روپی ب دهست من دکه فیت	بهری نوکه ژ دهستین وی که فیتیه 40
5. پیشگریمانه یین رونانی:		
ژ	دهرین	پیشگریمانه
1	کا نه و دارا چناری؟	دارا چناری ل بهرچاف نینه 27
2	کا بهلگین زهر؟	بهلگین زهر ل بهرچاف نین 27
3	چ تشته ک ژ مرنی نارامتر ههیه؟	تشته ک ژ مرنی نارامتر ههیه 29
4	چ تشته ک ژ ریانی ب ژانتر ههیه؟	تشته ک ژ ریانی ب ژانتر ههیه 29
5	کی دی شینا وه گیریت؟	تیک شینا وه گیریت 29
6	کی دی ب بهژن و بالا وه بیژیت؟	تیک دی ب بهژن و بالا وه بیژیت 29
7	کی دی روندکین کهل ب سهر کیلیین وه ریژیت؟	تیک روندکین کهل ب سهر کیلیین وه ریژیت 29
6. پیشگریمانه یین مهری (دژی راسته قینه) یی:		
ژ	دهرین	پیشگریمانه
1	نه گهر ب دهستی من با	ب دهستی من نینه 20
2	دا کهله کا هند ئاسی بم	نه بوویمه کهله کا ئاسی 20
3	نه گهر ب دهستی من با	ب دهستی من نینه 20
4	دا ستیره کا هند بلند بم	نه نه ستیره کا هند بلند 20
5	نه گهر ب دهستی من با	ب دهستی من نینه 21
6	دا که فیه کا به فری بم	نه نه بوویمه که فیه کا به فری 21
7	گهر نهف دونیا به همی ل من ببیته ئاگر و بزوت	دونیا ل من نه بوویمه ئاگر و بزوت 32
8	نه گهر تو تییهی بووی	هیش تییهی نه بوویمه 37
9	ئاچی نه ژ ده ریایی بخازه نه ژ بیابانی	ئاچی ژ ده ریایی و بیابانی د خازیت 37

ریژا ژ سدی یا جورین پیشگریمانان د دیوانا (نه شمهف تیرا خمینین من دکمت نه روژ تیرا خمینین من

ئه‌نجام:

1. به‌رهه‌می شیعری وه‌کو به‌رهه‌مه‌کی ئه‌ده‌بی ل سهره‌ه‌بوونا چه‌ندین گریمانین پێشی ل ده‌ف شاعیری ده‌یت‌ه‌دارژن، شاعیر پێ هه‌بوونا پێشگریمانان نه‌شیت گوتارا خو بو خه‌لکی پێشکیش بکه‌.
 2. ئه‌و شیعری هاتینه‌دارژن شاعیری کورد (موئه‌یه‌ده‌ ته‌یب) کورده و بو کوردان ئاراسته‌کرینه، ئه‌ف چه‌نده‌ دبیته‌ ئه‌گه‌ره‌ک کو باگراوه‌نده‌کی هه‌قه‌ش د ناهه‌را هه‌ردووکان پێ هه‌ی، ئه‌ف باگراوه‌ندی هه‌قه‌ش دبیت پێشگریمانه‌ ل ده‌ف شاعیری.
 3. رێژا هه‌ره‌ مه‌زنا پێشگریمانین د وی به‌شی دیوانی هاتین، پێشگریمانین هه‌بوونی نه‌، ئه‌فه‌ژی ل هه‌می جهان وه‌سایه‌ کو پێشگریمانین هه‌بوونی بلندترن.
 4. رێژا سه‌دی یا بکاره‌ینا پێشگریمانین پراگماتیکی ب فی شیوی ل خواریه‌
- پێشگریمانا هه‌بوونی (%) 79.06976744186046 و پێشگریمانا راسته‌قینه (%) 5.81395348837209 و پێشگریمانا نه‌راسته‌قینه (%) 5.232558139534883 و پێشگریمانا فه‌ره‌نگی (%) 5.813953488372093 و پێشگریمانا روناکی (%) 4.069767441850465 و پێشگریمانا مه‌رجی (%) 5.232558139534883.

لیستا ژێده‌ران:

1. اورکیونی، کترین کیریات، ٢٠٠٨، المضمير، ط ١، ترجمة: ريتا خاطر، المنظمة العربية للترجمة، بيروت.
2. بالمر، آف. ار، ١٩٨٥، علم الدلالة، ترجمة: مجيد عبدالحليم الماشطة، مطبعة العمال المركزية، بغداد.
3. تهيب، موئه‌یه‌ده‌، ٢٠١٨، نه‌ شه‌ف تیرا خه‌ونین من دکه‌ت نه‌ رۆژ تیرا خه‌مین من، ده‌رگه‌هی سپریز، ده‌وک.
4. حمادي، مثنی نعيم و إسماعيل، وضاح نجيب، ٢٠٢٤، الافتراض المسبق التداولي، وعلاقته بخصائص التراكيب البلاغية، مجلة مداد الاداب، المجلد ١٤، العدد ٣٤.
5. الخفاجي، بان، ٢٠٠٨، مراعاة المخاطب في النحو العربي، الدار العربية للعلوم ناشرون، بيروت.
6. الخليفة، هشام إبراهيم عبدالله، ٢٠٢١، الافتراض المسبق بين اللسانيات الحديثة والمباحث اللغوية في التراث العربي والاسلامي، ط ١، دار الكتاب الجديد المتحدة، لبنان.
7. ده‌بی، عه‌بدولواحد موشیر، ٢٠١١، زانستی پراگماتیک، چاپی به‌که‌م، چاپخانه‌ی پاک، هه‌ولێر.
8. علي، عاصم شحادة و الكنج، عثمان جميل قاسم، 2015، الافتراض المسبق مفهوما تداوليا في الفكر اللغوي عند العرب القدامى، المؤتمر العالمي الخامس للغة العربية، ابحاث محكمة. الجزء الاول، ص ص 41-57.
9. علي، محمد محمد يونس، ٢٠٠٧، المعنى وظلال المعنى أنظمة الدلالة في العربية، ط ٢، دار المدار الاسلامي، طرابلس.
10. عه‌لی، شیرزاد سه‌بری، ٢٠١٤، پراگماتیک، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، هه‌ولێر.
11. عه‌لی، شیرزاد سه‌بری، ٢٠٢٤، تیگه‌ه‌شتنا پراگماتیک، چاپا ئیک، چاپخانه‌ی به‌ه‌دینان، ده‌وک.
12. کهریم، عومه‌ر مه‌حمود، ٢٠٠٩، سیمای پراگماتیک و سیمانتیک گریمانه‌ پێشه‌کیه‌کان، نامه‌ی دکتوره‌، زانکۆی کۆیه‌.
13. محه‌مه‌د، دارا حه‌مید، ٢٠١٢، شیکاری رسته‌ی ئالۆز له‌ روانگه‌ی پراگماتیکه‌وه‌، نامه‌ی دکتوره‌، فاکه‌لتی به‌روه‌رده‌، زانکۆی سلیمانی، سلیمانی.
14. مرابطي، عبد الجبار و مرابطي، عبد الإله، ٢٠٢٣، الاقتضاء وثنائية الصدق والكذب: مقارنة دلالية تداولية، مجلة شمال إفريقيا للنشر العلمي، المجلد: ١، العدد: ٢، ص ص ٢٨٨ – ٢٩٨.
15. موشلر، جاک و ریبول، ان، ٢٠١٠، القاموس الموسوعي للتداولية، ترجمة: مجموعة من الأساتذة والباحثين، المركز الوطني للترجمة، تونس.
16. مه‌حمود، ئافیس‌تا که‌مال، ٢٠٠٦، پراگماتیک رسته‌ی پرسیار و فه‌رمان له‌ دیالیکتی کرمانجی خواروودا، نامه‌ی ماسته‌ر، کۆلێژی زمان، زانکۆی سلیمانی.
17. نخله‌، محمود أحمد، ٢٠٠٢، افاق جديدة في البحث اللغوي المعاصر، دار المعرفة الجامعية، مصر.
18. وشن، دلال، 2016، القصديّة في الموروث اللساني العربي دراسة في الاسس النظرية و الاجرائية للبلاغة العربية، اطروحة دكتوراه، جامعة محمد خيضر، سكرة.
19. Bekalu, M.A., 2006, Presupposition: A pragma-linguistic study of selected Ethiopian newspaper texts, Addis Ababa University Press, Addis Ababa.
20. Griffiths, P., 2006, An introduction to English semantics and pragmatics, Edinburgh University Press, Edinburgh.
21. Karttunen, Lauri. and Peters, Stanley., 1979, 'Conventional implicature', Syntax and Semantics, vol 11, Presupposition, Academic Press, New York, pp. 1–56.
22. Lee, Benny.P.H., 2001, Mutual knowledge, background knowledge and shared beliefs: their roles in establishing common ground, Journal of Pragmatics, Vol 33, no1, P 21-44.
23. Levinson, S.C., 1983, Pragmatics, Cambridge University Press, Cambridge.
24. Yale, Gorge, 1996, Pragmatics, Oxford University Press, New York.
25. Zare, javad., Abbaspour, Ehsan, & Nia, Mahdi. Rajae. (2012). Presupposition Trigger- A Comparative Analysis of Broadcast News Discourse. International Journal of Linguistics, Vol 4, no3, pp. 734-743.

Available online at <http://aran.garmian.edu.krd>**Aran Journal** for Language and Humanities<https://doi.org/10.24271/ARN.2025.01-02- 28>**Presuppositions in a Poetry Collection Na Shav Têra Xewnên Min Dakat Na Roj Têra Xamên Min” by the Kurdish poet Muayed Tayeb.****Ziyad Abdulghafar, Huda abdulqader qasim, Taher Nazaneen Jalal Ahmed**

Department of Kurdish Language, languages College, University of Duhok, Kurdistan Region, Iraq.

Article Info		Abstract:
Received	July, 2025	The topic of this research focuses on <i>presuppositions</i>, which represent one of the key dimensions of linguistic pragmatics. Presupposition is considered the second level of pragmatics according to Hanson's pragmatic model. It is a significant topic within pragmatics and requires more in-depth research, particularly in the Kurdish language. This study aims to show the percentage of usage of each type of presupposition in poetic language. The study follows a descriptive methodology supported by statistical analysis. The types of presuppositions are categorized according to George Yule's 1996 classification, and applied specifically to Kurdish poetry. The practical material for the study was taken from the poetry collection “Na Shav Têra Xewnên Min Dakat Na Roj Têra Xamên Min” by the Kurdish poet Muayed Tayeb. The research is divided into three main sections: 1. Presupposition in Language – This section discusses the most important definitions, reasons for using presuppositions in language, and the main characteristics of presupposition. 2. Types of Presupposition – This section identifies and describes the various types of presuppositions. 3. Practical Application – This part applies the theoretical framework to the poetry collection, analyzing the different types of presuppositions found in it. Key findings of the research include: 1. A poet cannot address an audience without employing presuppositions. 2. Muayed Tayeb, as a Kurdish poet, directs his speech to a Kurdish audience, which creates a shared background knowledge—a crucial foundation for presupposition. The percentage of presuppositions used in the collection was the existential presupposition (79.06976744186046%), the true presupposition (0.581395348837209%), the unreal presupposition (5.232558139534883%), the lexical presupposition (5.813953488372093%), the syntactic presupposition (4.069767441850465%), and the conditional presupposition (5.232558139534883%)
Accepted	August, 2025	
Published:	Novemer, 2025	
Keywords		
Presupposition, types of presupposition, semantic presupposition, pragmatic presupposition, Muayed Tayeb.		
Corresponding Author		
ziyad.taher@uod.ac huda.abdulqader@uod.ac nazaneen.jalal@uod.ac		